

مباحث پدافند غیرعامل (۳)

تهدید نرم جنگ نرم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مباحث پدافند غیرعامل (3)

تهدید نرم - جنگ نرم

تدوین و گرد آوری:

حمید اسکندری

سرشناسه	: اسکندری، حمید، 1338 -
عنوان و نام پدیدآور	: تهدید نرم - جنگ نرم / تدوین و گردآوری حمید اسکندری.
مشخصات نشر	: تهران: بوستان حمید، 1390.
مشخصات ظاهری	: 32 ص.
فروست	: مباحث پدافند غیر عامل؛ 3
شابک دوره	: 978-600-92293-4-5 ، ج. 3 : 978-600-92293-6-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جنگ نرم
موضوع	: جنگ روانی
رده بندی کنگره	: 1390 ت 47 الف / 9 UB 275
رده بندی دیویی	: 3434/355
شماره کتابشناسی ملی	: 2364249

انتشارات

عنوان: مباحث پدافند غیر عامل (3) - تهدید نرم - جنگ نرم

تدوین و گردآوری: حمید اسکندری

ناشر: بوستان حمید

نوبت چاپ: چاپ اول (تابستان 1390)

شمارگان: 2000

قیمت: 1300 تومان

• کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری برای ناشر محفوظ است.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

صندوق پستی 331-17775

تلفن ناشر: 33700927

پیش گفتار

« امروز اهمیت پدافند غیر عامل باید برای مسئولان شناخته شده باشد،
اهتمام شما کار را پیش می برد. (85/12/6) ».

« مقام معظم رهبری »

دشمنان کشور عزیزمان همواره با استفاده از شیوه‌ها و ابزارهای جنگ
نرم در صدد ضربه زدن یا تضعیف ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران
می‌باشند. یکی از بهترین و ارزان‌ترین روش‌های مقابله، دفاع یا پدافند
غیر عامل است که با به کارگیری اصول و ملاحظات آن می‌توان به حفاظت
زیر ساخت‌ها و کاهش آسیب‌پذیری، مدیریت صحنه بحران و افزایش
پایداری کشور در مقابل انواع تهدیدات، مبادرت ورزید.

اندیشه تهیه و تدوین این سری کتب در زمینه دفاع غیرعامل یکی از
گام‌های مهم، اصولی و زیربنایی در نیل به اهداف راهبردی دفاع غیرعامل
می‌باشد. براین اساس تدوین این کتب در حجم و قطع کوچکتر به عنوان
کتب مرجع آموزش عمومی پدافند غیرعامل، آگاه‌سازی مدیران، کارشناسان

(پنج)

دستگاه‌های اجرایی کشور و دانشجویان را تسهیل می‌نماید.، این مجموعه شامل برداشت مطالب مهم از دیدگاه‌های کارشناسان و مؤلفین محترم در این حوزه بوده که در انتهای کتاب در کتابنامه لیست شده‌اند. امیدواریم مورد استفاده علاقه‌مندان و مخاطبین عزیز قرارگیرد.

(شش)

فهرست مطالب

- 1- تعریف.....9
- 2- ابعاد تهدید نرم.....11
- 3- منابع تهدید نرم 16
- 4- روش های اعمال تهدید نرم.....18
- 5- اهداف اعمال تهدید نرم 27
- 6- راهبرد مقابله در برابر تهدید نرم.....28
- کتابنامه.....31

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1- تعریف

تهدید نرم از جمله واژه‌هایی است که در سال‌های اخیر کاربرد زیادی پیدا کرده است. عناصر تهدید شامل: عامل تهدید، ابزار تهدید و هدف مورد تهدید می‌باشد. این که تهدید سخت یا نرم نامیده می‌شود بستگی به تحولاتی دارد که در گذر زمان در یکی از این عناصر به نسبت تهدید سخت ایجاد شده است. بطور مثال اگر عنصر هدف و قلمرو دچار تحول شود یعنی به جای موضوع سخت (مثل انهدام مراکز)، موضوعات نرم از قبیل فرهنگ، ارزش‌ها و ... هدف قرار گیرند، تهدید، نرم قلمداد می‌گردد. خلاصه اینکه تهدیدی در گروه نرم قرار می‌گیرد که حداقل یکی از عناصر آن از جنس نرم باشد. (تهدید نرم و راهبرد های مقابله، ص 100)

تهدید در هر بعد و شکل، یک هدف اساسی را دنبال می‌کند که عبارت است از «تحمیل اراده بر حریف». خواسته بنیادی در تحمیل اراده برحریف، انجام رفتار مطلوب و مورد نظر کشور تهدید کننده است. اگر قرار است بر «رفتار» حریف تأثیر گذاری شود بهترین راه تأثیر گذاری بر «افکار» اوست. تهدید نرم، دو «پیکارگاه» دارد، یکی قلب و دیگری مغز، تصرف «قلب‌ها و مغزها» و تصرف دل‌ها و ذهن‌ها، هدف منازعات نرم است. در تهدید نرم عامل تهدید به دنبال فراهم کردن الگوهای افشایی است و تلاش می‌کند که مخاطب را به گونه‌ای تحت تأثیر قرار دهد که

ترجیحات و اولویت های خود را مطابق خواسته های عامل تهدید فهم و درک نماید. (جوزف نای قدرت نرم، ص 149)

یک بخش تأثیرگذاری بر افکار از طریق «باورسازی» و «الگو پردازی» است و بخش دیگر آن را «باورسازی» و مسخ الگوهای رایج تشکیل می دهد. به طور مثال در منازعه نرم آمریکا با ایران که برخوردی فرهنگی، روانی، رسانه ای است در سال های اخیر، باور سوزی، باورسازی، الگوپردازی و تلاش برای مسخ و بی اعتبار کردن الگوهای رایج هم زمان اجرا می شود.

بنابراین می توان گفت که تهدید نرم عبارت است از هرگونه اقدام غیر خشونت آمیز که ارزش ها و هنجارها را مورد هجوم قرار داده و در حد نهایی منجر به تغییر در الگوهای رفتاری و خلق الگوهای جدید می شود که با الگوهای رفتارهای نظام حاکم تعارض داشته باشد. لازم به ذکر است که زمینه های تهدید نرم افزاری می تواند منجر به شکل گیری یا تشدید تهدیدات نرم افزاری و یا حتی سخت افزاری مانند حمله نظامی شود. (ادوارد اذر، چونگ این مون ص 121)

2- ابعاد تهدید نرم

تهدید نرم نیز همانند تهدید سخت دارای ابعاد مختلفی از جمله بعد نظامی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و ... می باشد که تجلی و نمود تهدید نرم در ابعاد اجتماعی سیاسی و فرهنگی به نسبت سایر ابعاد بیشتر بوده و از اهمیت بیشتری نیز برخوردار است.

1-2- تهدید نرم در حوزه سیاسی

تهدید اعم از سخت و نرم در حوزه سیاسی به دنبال ایجاد بی ثباتی در سازمان دولت است. ایدئولوژی به عنوان مجموعه ای از اندیشه های و ایده های راجع به نظام و کنش سیاسی، اجتماعی و چگونگی اجرای آن ها در عرصه زندگی اجتماعی و سیاسی به گونه ای که هویت و ماهیت واحد سیاسی را شکل می دهد و مشروعیت آن را تضمین می کند. جنگ ایدئولوژی به معنای مبارزه میان دو طرز فکر و روش و شیوه زندگی سیاسی است. اگر تهدید بتواند ایدئولوژی سازمان دهنده را که توجیه کننده چرایی استقرار حاکمیت مشروعیت بخش نظام سیاسی است به چالش بکشد بخش زیادی از کارکرد خود را در ایجاد بی ثباتی ایفا نموده است.

تلاش های تبلیغاتی و رسانه ای دشمن در راستای ایجاد پیوستگی و همبستگی بین ایدئولوژی سازمان دهنده (اسلام گرایی یا بنیاد گرایی) یا پدیده های مزوموم و تنفرزا از جمله تروریسم، علاوه بر توسل به خشونت علیه آنها، از طریق مهندسی اجتماعی، سیاسی و اصلاح دینی مسائل استحاله آنان را در پی دارد.

تهدید نرم در حوزه فرهنگی از اهمیت خاصی برخوردار است، امپریالیسم فرهنگی نوعی نفوذ اجتماعی است که از کشورهای دیگری تحمیل می شود. رسانه های جمعی بهترین نمونه بنگاه های عامل اند که در فرایند رسوخ، بکار گرفته می شوند، برای رسوخ کردن در سطح فراگیر، وسایل ارتباطی خود نیز بوسیله قدرت سلطه گر رسوخ جو، قبضه می شوند، این امر بطور گسترده از طریق تجاری شدن رسانه ها صورت

می گیرد. (سید جلال الدین دهقانی ص 491). استیلای فرهنگی وسیله ای برای ایجاد ساختارهای فرهنگی مشابه در جوامع دیگر و از آن طریق نخبگان اجتماعی که برای حفظ منافع مشترک خود و سرزمین فرهنگ سلطه جو وارد یک ائتلاف می شود. از آنجایی که رابطه قدرت و فرهنگ رابطه قابل توجه است لذا با ایجاد تهدیدات نرم فرهنگی امنیت سقوط می کند سپس ارزش ها و هنجار های مورد نظر، فاقد ارزش شده در این صورت سقوط نظام سیاسی در عمل اتفاق افتاده است.

می توان گفت که تهدید نرم در این حوزه در قالب های زیر تجلی پیدا می کند که عبارتند از:

- ملت سازی: فرایند تغییر و تعدیل هویت ها، ارزش ها، آرمان ها و عملکردهای ملل گوناگون جهان از طرق مختلف در فرایندهای برون به درون و هم چنین رویکرد ایجاد اشتراکات گوناگون هویتی در قالب یک حوزه جغرافیایی مشخص توسط نخبگان و نهادهای حکومتی در بسترهای درونی یک جامعه.

- نخبه سازی: از طریق تخلیه و تغییر مراجع معتبر موجود در جوامع از یک سو و ایجاد حمایت از مراجع جدید پنداری، گفتاری و کرداری از سوی دیگر به گونه ای که نخبگان همگرا، همداستان و هم فکر در قالبی مثبت تجلی کنند و دیگران با تصویری منفی و زشت به افکار، عمومی عرضه گردند. نخبگان حد فاصل میان ملت ها و دولت ها هستند و نقش اصلی را در هدایت و مدیریت اعمال و اهداف جامعه

ایفا می کنند. از این منظر دسترسی و تعامل با آنها کلید فتح دولت ها تلقی می شود.

- فرهنگ سازی: فرهنگ به سان شریان خون در رگ های حیات جامعه است که وظیفه تغذیه و تأمین نیازهای ابتدایی سلول های بشری را در تمدن های مختلف برعهده دارد. کنترل و تغییر در ترکیبات این شریان حیاتی می تواند کارکرد پنداری، گفتاری و کرداری جوامع مختلف به ویژه حوزه های پر چالش را دچار دگرگونی بنیادین کند.

- مذهب سازی: بخشی عظیم از مردم جهان در محدوده جغرافیایی خاورمیانه و شمال آفریقا بطور خاص و جهان در اسلام به طور عام با باورها و ارزش های دینی و الهی گره خورده اند و این امر با فرهنگ جهانی سکولار - لیبرالیست در معرض و تقابل است. تغییر و تعدیل در نظام باورها، گفتارها و رفتارهای جوامع مسلمان مستلزم تضعیف و به چالش کشیدن مذهب این قشر عظیم از طریق خلق مذاهب ساختگی توسط صاحبان اندیشه لیبرالیستی می باشد.

2-2- تهدید نرم در حوزه اقتصادی

برآیند محدودیت های اقتصادی ساختاری و کارگزاری، اقتصاد ملی را به چالش و ناامنی در زمینه های صادرات کالا و خدمات، جذب سرمایه گذاری خارجی و اعتبار بین المللی، توسعه اقتصادی، صنعتی و فناوری و در نهایت تأمین نیازمندی های جامعه و رفاه و

وضعیت مطلوب اقتصادی برای ملت را بدنبال دارد. بدون تردید عدم توانایی دولت در تأمین نیازها و رفاه اقتصادی مردم، موجب نارضایتی ملت و به تبع آن کاهش مشروعیت و مقبولیت نظام می شود. (سید جلال الدین دهقانی ص 491)

اقداماتی که به صورت فرایندی و در بستر زمان، فرهنگ حاکم بر اقتصاد را تغییر دهد مانند تغییر الگوهای مصرف، تولید و توزیع به گونه ای مغایر با مبانی ارزشی نظام ترویج نماید و یا رسوخ نظریه های جدید اقتصادی مبتنی بر لیبرالیسم و تأکید بر مصرف گرایی که در تضاد با هنجارهای پذیرفته شده نظام سیاسی از قبیل قناعت، ساده زیستی و ... است در زمره تهدیدات نرم حوزه اقتصاد تلقی می گردد.

3-2- تهدید نرم در حوزه دفاعی - امنیتی

هرگونه اقدامی که منجر به تغییر در فرهنگ و الگوهای دفاعی گردد و عناصری مانند روحیه مقاومت، ایثار، شهادت طلبی، توکل و ... را نادیده بگیرد در زمره تهدیدات نرم حوزه نظامی قلمداد می شود. تهدیدات نرم در حوزه نظامی می تواند منبث از وابستگی به تولیدات علمی و آموزشی ناکارآمد دشمن باشد. بدیهی است که اینگونه مواد آموزشی مانع از شکل گیری ادارکات دفاعی متناسب با شرایط و ضرورت های بومی می شود. تهدید نرم دیگری که در حوزه نظامی خود نمایی می کند مربوط به مقوله تصمیم گیری و تصمیم سازی است که به حوزه اطلاعات بر می گردد. تفکیک حوزه اطلاعات و حفاظت اطلاعات دو فرهنگ جداگانه و متمایز از هم ایجاد نموده

است که این وضعیت هم در صحنه آموزش وهم در عرصه اجرا، تصمیم سازی منطقی را در جهت امنیت سازی و تهدید سوزی با مشکل مواجه می کند. شیوه های تجزیه و تحلیل اطلاعات منبعث از شیوه هایی است که منطق خود را از دست داده است و در مواردی مبتنی بر آموزه های دشمن، در چند دهه گذشته است. در عصر کنونی که عصر اطلاعات و به اصطلاح برخی موج سوم قدرت می باشد و با حجم عظیمی از اطلاعات مواجه می باشیم که برای تحلیل اطلاعات نیازمند به روش های جدید و مناسب با وضعیت موجود می باشد. موضوع دیگری که در حوزه نظامی در زمره ی تهدیدات نرم محسوب می شود نگرش و رویکرد به قدرت است. زیرا بسته به اینکه چه نگاهی به قدرت داشته باشیم متناسب با همان نگرش فرایند تصمیم سازی و تصمیم گیری تبلور پیدا می کند. تا زمانی که نگاه به منطق و منابع قدرت با هنجارها و ارزش های بومی و دینی انطباق داشته باشد مشکلی وجود ندارد اما اگر نگاه به منابع و منطق قدرت منطبق با معیار های غربی صورت گیرد در این شرایط تهدید نرم در حوزه نظامی در حال شکل گیری است.

3- منابع تهدید نرم

تهدید نرم برای اینکه بتواند در هدف موثر واقع گردد نیازمند به یک سری بسترها و زمینه هایی است که باید در هدف وجود داشته باشد تا تهدید آن ها را فعال نماید و از آن طریق، سطحی از منافع را مخدوش

نماید . معمولاً منابع تهدید نرم را می توان قابلیت و توانمندی های قدرت نرم حریف، تلقی کرد که توانایی فعال کردن بستر های آسیب پذیر درحوزه هدف را دارا می باشد .

در عصر کنونی که عصر اطلاعات نیز گفته می شود برخی از مفاهیم سنتی در گفتمان قدرت و سیاست از جمله مفهوم امنیت و تهدید دچار تغییر و تحول شده و مفهومی مدرن از تهدید و امنیت را ایجاد نموده است. منابع تهدید نرم را می توان به شرح زیر بیان نمود :

1) رسانه ها

در الگوی مدرن امنیت ، رسانه ها با ایجاد تحول در باورها ، ارزشها، اعتقادات ، تصاویر ، ادراک و ذهنیات جامعه زمینه را برای اقناع و پذیرش فراهم می کند . این وضعیت باعث شده تا پیام ها ، نمادها ، اخبار و اطلاعات اهمیت خاص پیدا کند . رسانه ها نه تنها واقعیت را بلکه حتی مهمتر از آن ادراک مردم از واقعیت را نیز تغییر می دهد ، بگو نه ای که برخی از اندیشمندان معتقدند که رسانه ها، حا کمیّت و قدرت تعیین سر نوشت انسان ها را از آنان سلب و در اختیار خود قرار گرفته اند و بر اندیشه ، ادراک و احساس افراد مسلط شده اند .

2) ایدئولوژی های معارض با ایدئولوژی نظام سیاسی

ایدئولوژی به عنوان یک طرح کلی که بیانگر خطوط اصلی و باید و نباید ها ، اهداف ، تکالیف ، مسئولیت ها و ..... یکی از مهمترین منابع

قدرت است و نقش اساسی در اعمال قدرت، بسیج منابع، مشروعیت بخشی به نظام سیاسی، شکل دهی افکار عمومی و ... دارد. چنانچه این حوزه توسط ایده های معارض دشمن به چالش کشیده و یا تضعیف گردد، از اساسی ترین مصادیق تهدید نرم تلقی می گردد. تهدیدات نرم در این عرصه در قالب تغییر رفتار، ساختار و نظام سیاسی شکل می گیرد. ایدئولوژی عامل اصلی افزایش روحیه، وحدت و انسجام و یکپارچگی و تعیین کننده تعامل و رفتار متقابل میان مردم است.

« غیر خشونت آمیز بودن » به عنوان روش اقدام، اصلی ترین معیار تهدیدات نرم می باشد. اعمال تهدیدات نرم و یا اقدام به روش های غیر خشونت آمیز به منظور رسیدن به اهداف از چند جهت قابل بررسی است. مهم ترین آن ها روش های اعمال تهدید نرم یا روش های اقدام غیر خشونت آمیز است. روش ها در واقع مختصات و ویژگی های اقدام را مشخص کرده و قابلیت ها و کارایی خود را نشان می دهند. پس از روش ها، اهداف اعمال تهدید نرم مورد توجه است. بدیهی است تهدیدات نرم به علت طبیعت و ویژگی های خود هر هدفی را نمی توانند پوشش دهند. بنابراین از این جهت مشخص خواهد شد که تهدید نرم در چارچوب چه اهدافی قابل استفاده می باشد. محور سوم فرایند یا مراحل اعمال تهدید نرم و یا اقدامات غیر خشونت آمیز می باشد. در این محور نیز می توان گام های اساسی پیاده سازی تهدید نرم را ترسیم نمود و در آخر نیز ابزار تهدید نرم مورد توجه قرار خواهد گرفت.

4- روش های اعمال تهدید نرم

روش های اعمال تهدید نرم را می توان به دو دسته کلی روش های گفتاری و روش های رفتاری تقسیم کرد. در این چارچوب روش های گفتاری شامل، دیپلماسی عمومی، عملیات ادراکی، عملیات روانی، فریب راهبردی می گردد. روش های رفتاری نیز شامل؛ اعتراض، عدم همکاری، مداخله غیر خشونت آمیز، تشجیع و جنگ رایانه ای می شود.

4-1- روش دیپلماسی عمومی: این روش به معنای کاربرد

ابزارهای بین فرهنگی و ارتباطات بین الملل در سیاست خارجی است و به گونه ای فراگیر شامل دیپلماسی فرهنگی و ارتباطی می شود. در همین چارچوب تأثیر گذاری بر نگرش های عمومی برای شکل دهی و اجرای سیاست خارجی از اهداف دیپلماسی عمومی است.

ایجاد فکر توسط دولت ها در کشورهای دیگر، تعامل گروه های خصوصی یک کشور با نظایر خود در کشورهای دیگر، گزارش مسائل خارجی و تأثیر آن بر سیاست، ارتباط میان عناصر حرفه ای ارتباط گر مانند دیپلمات ها و خبرنگاران خارجی و فرایند ارتباطات بین فرهنگی از جمله ابعاد دیپلماسی عمومی است.

دیپلماسی عمومی در حوزه تبادلات فرهنگی و آموزشی شامل؛ تبادل دانشجو و استاد، تبادلات آکادمیک، آموزش زبان انگلیسی و برنامه های هنری و نمایشی می گردد. از سوی دیگر دیپلماسی عمومی در حوزه فعالیت های اطلاع رسانی شامل ایجاد سایت های

رسمی حاوی بیانیه های دولتی و مواضع رسمی ، اعزام متخصصان خودی به کشور هدف به منظور پاسخ به سؤالات و ابهامات پیرامون کشور مورد نظر ، برنامه های کنفرانس از راه دور و مواردی مشابه بوده و در نهایت در حوزه برنامه های بین المللی شامل برنامه های دولتی و مواردی از این دست می گردد .

باتحقیق میتوان گفت روش های دیپلماسی عمومی ، عملیات ادراکی و تا حدودی عملیات روانی شباهت هایی با یکدیگر دارند. خصوصاً این شباهت ها میان دو مورد اول بیشتر نیز می باشد . اما دیپلماسی عمومی سه ویژگی منحصر به فرد دارد. اول آنکه طرح ها و برنامه های آن آشکار و علنی است. دوم آنکه در چارچوب سیاست خارجی یک کشور تعریف می گردد و سوم آنکه بانی و متولی اصلی و رسمی آن دولت می باشد هرچند ممکن است نهادهای خصوصی نیز در این رابطه به کار گرفته شوند.

2-4- روش عملیات ادراکی : این روش به دنبال تأثیرگذاری بر

نگرش ها ، باورها ، عقاید ، اهداف و ارزش های طرف مقابل با هدف ایجاد تغییرات در مخاطب تا سرحد همسو شدن آنان با اهداف و منافع عمل کننده می باشد . روش ادراکی بیشتر مبتنی بر ترویج است ، یعنی رواج دادن باورها ، ارزش ها ، عقاید متناسب با خواسته ها و اهداف خود و نیز مبتنی بر نوعی آموزش جهت دار می باشد .

عملیات ادراکی با عملیات روانی متفاوت است. زیرا عملیات روانی به دنبال ایجاد تغییرات دفعتی و فوری آن هم در سطح افکار می باشد . هدف اصلی عملیات روانی تهییج و تحریک است و این با

هدف اصلی عملیات ادراکی متفاوت است. آماج اصلی روش ادراکی نخبگان و در حد نازل تر آن قشر تحصیل کرده یک جامعه می باشد. براین اساس این روش به دنبال تولید نظریه ها ، طرح های مفهومی مدل ها و الگوها و تصاویر ذهنی با دوام و به منظور تطبیق هرچه بیشتر باورها ، ارزش ها و عقاید مخاطب با اهداف و منافع سازنده می باشد. بنابراین این روش به دنبال آن است که دیگران را به باور کردن و اعتقاد داشتن به چیزی متقاعد کند که خود به دنبال آن است، حال حقیقت هرچه می خواهد باشد .

روش ادراکی یک روش راهبردی است که در بلند مدت و به صورت کلی و در سطوح کلان قابلیت اثر بخشی دارد همچنین این روش بطور لزوم مبتنی بر طرح های دقیق عملیاتی نمی باشد . بلکه مبتنی بر رویکردهای کلان و بعضاً طرح های بزرگ و فراگیر فرهنگی - سیاسی است که بخش قابل توجهی از دستگاه های فرهنگی ، آموزشی ، مذهبی و رسانه ای خصوصاً رسانه های تصویری به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه درگیر آن می باشند.

3-4- روش عملیات روانی : عملیات روانی به طرح ها و

اقداماتی گفته می شود که به دنبال تشویش ، تهییج ، تحریک و تغییر افکار عمومی حول یک مسئله مشخص و با اهداف از پیش تعیین شده می باشد. بر همین اساس عملیات روانی یک طرح و اقدام اطلاعاتی با اهداف پنهان می باشد .

در چارچوب اعمال تهدیدات نرم، عملیات روانی تقریباً به طور کامل بر هدف مرجع افکار عمومی متمرکز است و می تواند به نتایجی همچون راه اندازی یک رفتار جمعی مانند اعتراض و اغتشاش منجر شود. عملیات روانی همچنین بر پایه یک تصمیم، یک یا مجموعه ای از حوادث، یک پدیده و یک یا مجموعه ای از اقدامات، طراحی و به مرحله اجرا گذاشته می شود.

شایعه پراکنی و سیاه نمایی از جمله مهمترین شیوه های عملیات روانی می باشد. بر همین اساس عملیات روانی نیاز به مجموعه ای از زیر ساخت ها خصوصاً رسانه های پخش و به خصوص رسانه های سیاه و خاکستری دارد. همچنین مستلزم شناخت کامل محیط هدف می باشد. از عملیات روانی بیشتر به عنوان سلاح پشتیبان استفاده می شود.

4-4- روش فریب راهبردی: فریب در چارچوب خلق و جعل قابل

توضیح است. خلق به معنای تولید اطلاعات غلط و ارائه آن به جای حقیقت است و جعل نیز به معنای استفاده از اطلاعاتی است که به لحاظ فنی درست است اما خارج از مجرای خود یعنی اطلاعات به کار گرفته می شود و در عمل به گونه ای ارائه می گردد که در جمع بندی مخاطب به نتیجه گیری غلط برسد. (عبدالحسین حجت زاده، فریب در عملیات روانی)

فریب راهبردی در سه شکل طراحی و اجرا می گردد، در نوع اول طرح فریب به دنبال ابهام افزایی، ایجاد سردرگمی، هیاوو و تردید افکنی

توسط یک دولت به منظور جلوگیری از اتخاذ راهبرد ها یا تصمیمات راهبردی توسط دولت طرف مقابل می باشد. در نوع دوم طرح فریب به دنبال سوق دادن دولت مقابل به سوی باور طرح فریب و قبول آن به عنوان مطلوبیت خود خواسته است. یعنی دولت طراح به گونه ای عملیات فریب را اجرا می کند که دولت طرف مقابل به چنان تصمیمات با اقدامی دست زند که مطابق اهداف طرح فریب و در مجموعه اهداف و منابع دولت طراح بوده باشد، اما دولت طرف مقابل فکر کند دارد تصمیمی را اتخاذ می کند یا اقدامی را انجام می دهد.

5-4- روش اعتراض: این روش به طور عموم به منظور نشان دادن

مخالفت و شکل دادن به مقاومت به کار گرفته می شود. روش اعتراضی بیشتر علیه نظام های سیاسی که بسته تر هستند به کار گرفته می شود. در این چارچوب شیوه های مختلفی مورد استفاده قرار می گیرد که عبارتند از:

الف) بیانیه های رسمی: مانند انتشار بیانیه های سازمانی، بیانیه ها یا طومارهای امضا شده توسط مردم؛ درخواست نامه؛ نامه پراکنی توسط رهبران یا سردمداران مخالفان حکومت؛ شب نامه ها.

ب) مراسم: مانند برگزاری و شرکت در راهپیمایی، تجمع ها، تحسین ها، مراسم مذهبی، راهپیمایی موتوری و کارناوال ها.

ج) اجتماعات عمومی: مانند برگزاری نشست های اعتراض آمیز، نشست های سیاسی، جشن های محفلی، سوگواری های اعتراض

آمیز مانند برگزاری بزرگداشت رهبران یا نخبگان مخالف نظام و یا کسانی که عقاید آنان با نظام در تضاد است.

د) اقدامات سمبلیک: مانند صداهای سمبلیک؛ نورهای سمبلیک؛ اهتزاز پرچم ها و رنگ های سمبلیک، نمادها و نشان های سمبلیک مانند به حرکت در آوردن برف پاکن ماشین ها در روز و ساعت مشخص، لباس ها و مدل های سمبلیک، و مراسم های شبانه در خیابان ها.

ه) افشاگری: مانند افشای اختلاس های مالی، افشای ابتذال های اخلاقی مقامات، افشای ثروت و مکنت مقامات، افشای روابط سیاسی پنهانی مقامات، افشای هویت عناصر امنیتی و اطلاعاتی و بدنام کردن آنها از طریق CD، اینترنت، کاریکاتور و شب نامه ها.

و) اعتصاب غذا: مانند روزه سیاسی، اعتصاب غذا توسط زندانیان سیاسی، اعتصاب غذای عمومی

ز) تحریم: کلاس های درس مانند تحریم کلاس های درس دانشجویی و دانش آموزی و ...

6-4- روش عدم همکاری: این روش به منظور کاهش مشروعیت و تضعیف کارآمدی دولت به علاوه کاهش انگیزه همکاران حکومت مورد استفاده قرار می گیرد. عدم همکاری در مجموعه آسان ترین و کم خطرترین روش های غیر خشونت آمیز در اعمال تهدید نرم می باشد و می توان مجموعه افرادی که مخالف حکومت هستند اما بنابر دلایل گوناگون تمایل به رودررو شدن با حکومت را ندارند، در برگیرد. مهم

ترین شیوه های مرسوم و مورد استفاده در چارچوب این روش به شرح زیر است:

الف) مجموعه شیوه های عدم همکاری سیاسی: در شیوه های عدم همکاری سیاسی دو شیوه از اهمیت بسزایی برخوردار است، اول شیوه «تحریم انتخابات» مثل انتخابات ریاست جمهوری و دوم نافرانی مدنی خصوصاً بی توجهی به قوانین و هنجارهای رسمی کشور. در کنار این دو شیوه، نپذیرفتن مناصب و پست های دولتی، عدم همکاری با نیروهای امنیتی و پلیس، تحریم کشور مورد نظر در سازمان های بین المللی، ترغیب به قطع روابط دیپلماتیک با کشور مورد نظر، تحریم استخدام در سازمان های دولتی، بایکوت مراجعه به سیستم قضایی و محاکم کشور مورد نظر از دیگر شیوه های اعمال تهدید نرم در روش عدم همکاری می باشد.

ب) مجموعه شیوه های عدم همکاری اجتماعی: تحریم مراسمهای عبادی - سیاسی مانند نماز جمعه، و شرکت در راهپیمایی های عمومی مانند 22 بهمن .

ج) مجموعه شیوه های عدم همکاری اقتصادی: مهمترین شیوه در این مجموعه تحریم اقتصادی و اعتصاب می باشد. البته تحریم در حوزه اقتصاد نرم. در این چارچوب اعتصاب سمبلیک، اعتصاب در مراکز صنعتی، اعتصاب در مراکز خدمات رسانی خصوصاً خدمات رسانی عمومی.

تحریم در حوزه اقتصاد نرم شامل خارج کردن سرمایه های خود از داخل کشور خصوصاً از بانک، پرداختن بدهی ها به سیستم های

دولتی، عدم پذیرش قراردادهای اقتصادی با دولت مورد نظر، تحریم سیستم اعتبارات مالی بین المللی کشور مورد نظر، تحریم پرداخت وام به کشور مورد نظر، تحریم بازار بورس کشور مورد نظر، بایکوت و بلوکه کردن دارایی های کشور مورد نظر در خارج از کشور و تحریم سیستم نقل و انتقال پول کشور مورد نظر در سطح بین المللی می شود.

7-4- روش مداخله غیر خشونت آمیز: این روش در مجموعه چالشی ترین روش های مقابله غیر خشونت آمیز با دولت هدف می باشد. در این روش دولت هدف به شکل مستقیم تری به چالش کشیده می شود. بنابراین حضور و مشارکت افراد نیز به نسبت روش های پیشین محدودتر خواهد بود اما تأثیرات به مراتب بیشتر است. در این چارچوب ایجاد دولت موازی یا دولت در تبعید و همچنین ایجاد نهادها و سازمان های جایگزین و ارائه خدمات مستقل از دولت به مردم و همچنین اخلال عمومی از مهمترین شیوه ها می باشد.

اخلال عمومی شامل اخلال در خدمات رسانی عمومی خصوصاً مترو، تلفن های عمومی، سیستم حمل و نقل عمومی؛ اخلال در سخنرانی مقامات کشور هدف از طریق خارج شدن دسته جمعی از مراسم و یا سردادن شعار و اعتراض دسته جمعی حین مراسم؛ اخلال در مراسم و جشن های دولتی و «کارشکنی» از جمله این موارد می گردد.

8-4- روش تشجیع و جذب مخالفان حکومت: مطابق این روش

کلیه فعالان مخالف حکومت که بنا بر دلایل مختلف توسط حکومت بازداشت، زندانی، تبعید و یا در حصر قرار دارند از یک سو و کلیه کسانی که استعداد فعالیت های ضد حکومتی را دارند از سوی دیگر، مورد توجه می باشند. شیوه های مورد نظر عبارتند از:

الف) شیوه های رسانه ای: استفاده از رسانه های مختلف در

مطرح سازی مسئله یعنی بازداشت یا زندانی شدن یک فعال سیاسی و تحت فشار قرارداد دولت در برخورد با فرد مورد نظر.

ب) شیوه استفاده از نهادهای حقوق بشری: فعال شدن نهادهای

بین المللی حقوق بشری به منظور پیگیری مسئله مربوط به فعال یا فعالان سیاسی که توسط دولت با آنان برخورد شده است.

ج) حمایت رسانی: کمک مالی به فعال سیاسی، تحت پوشش

انجام پروژه های تحقیقاتی، شرکت در کنفرانس های بین المللی، حق الزحمه تألیف و مواردی از این دست.

د) چهره کردن فعال سیاسی مخالف حکومت: چهره کردن و

فعال نگاه داشتن برخی فعالان سیاسی مخالف حکومت از طریق مطرح سازی و بزرگ نمایی آنان.

9-4 - روش های جنگ رایانه ای: این روش به منظور سرقت

اطلاعات؛ اخلال و تخریب اطلاعات و در نهایت اخلال در سیستم مدیریت اطلاعات حریف در فضای سایبر صورت می گیرد و سیگنالها و فضای مربوط به ماهواره ها را نیز شامل می شود.

5- اهداف اعمال تهدید نرم

اهداف اصلی و اساسی در اعمال تهدید نرم: مؤثرترین هدف تهدید نرم، متقاعد کردن هرچه بیشتر مردم بریا عدم حمایت از نظم موجود به واسطه مخالفت فعالانه یا رد برخورد منفعلانه می باشد. بدیهی است که این کار اگرچه آسان است اما غیر ممکن هم نیست. اگر طرفداران اقدام غیر خشونت آمیز یک جایگزین بهتر را نشان دهند ونحوه عملکرد آن را بیان نمایند، بسیاری از مردم به دنبال آن جایگزین راه خواهند افتاد و با بکارگیری آن، نظم موجود را به چالش خواهند کشید. برخی از اهداف اصلی اعمال تهدید نرم عبارتند از:

آگاهی دادن به مردم درباره جنبش های مبتنی بر روش های غیر خشونت آمیز و درک تحلیل ها یا جایگزینی های آن یا به عبارت دیگر ایجاد حرکت در افراد بی تفاوت و یا بی تمایل به اقدام فعالانه می باشد.

6- راهبرد مقابله در برابر تهدید نرم

راهبرد ملی : عبارت است از بکارگیری تمام توانایی های یک جامعه برای تحقق اهداف ملی. می توان گفت راهبرد نوعی برنامه ریزی کلان است که اجزای آن عبارتند از: آرمان ها ، اهداف ، منافع و ارزش ها، سیاست ها.

با کمک فرایند برنامه ریزی راهبردی می توان راهبردهای زیادی را برای سازمان شناسایی کرد. برای تعیین الویت راهبرد های سازمان ، ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی ، مناسب ترین ابزار است و به کمک آن می توان راهبردها را رتبه بندی کرد.

بر اساس تحقیقات انجام گرفته شده راهبرد های مقابله با تهدیدات نرم امریکا شناسایی شده و پس از الویت بندی ، راهبرد های **نهایی** به شرح زیر استخراج شده است : (تهدید نرم و راهبرد های مقابله ، ص 205)

1- کارآمدی دولت : حل مسئله پایه نیاز های اولیه مردم در حوزه خدمات رسانی.

2- افکار عمومی: ارتقاء اعتماد عمومی نسبت به رسانه های ملی

3- انسجام اجتماعی: باز تولید گفتمان ملی در لایه های نسلی و

قدرتی کشور در جهت تحکیم انسجام اجتماعی

4- انسجام اجتماعی: تعیین نماد های ملی و تأکید بر وحدت بین

آنها

5- مشارکت سیاسی: مهندسی گروه های مرجع و نخبه مشارکت

ساز به منظور تسهیل در حضور سالم نیروهای خودی.

- 6- هویت ملی : تولید ادبیات فرا گفتمانی در حوزه های ایرانی - اسلامی با استفاده از ظرفیت های موجود. مهندسی مجدد لایه های هویتی با توجه به تحولات محیطی.
- 7- توان دفاعی امنیتی: ارتقاء سطح توجه به حقوق امنیتی کشور در امنیتی تلقی شدن تهدید نرم براندازی.
- 8- توان دفاعی امنیتی : توسعه سطح نفوذ و وفاداری و اطاعت پذیری در جذب و گزینش نیروهای نظامی و انتظامی.
- 9- ایدئولوژی دولت: کم کردن فاصله ارزش های اسلامی و منافع ملی جمهوری اسلامی در سطح داخلی و جهان اسلام.
- 10- هویت ملی : ترویج و توسعه جامعه مدنی و دینی و تبیین جایگاه حقوقی انسان در آن با استفاده از منابع مکتبی و سیره علمی و عملی حضرت امام خمینی (ره).
- 11- الگوی اقتصاد ملی: تسریع در تمهید زیرساخت ها از طریق انسجام بخشی مدیریت اقتصادی کشور در جهت رقابت پذیر نمودن تولیدات اقتصادی در بازارهای منطقه ای و جهانی.
- 12- الگوی اقتصاد ملی: حذف سریع موانع اجرایی در روند خصوصی سازی از طریق برنامه زمانبندی شده در جهت بهره گیری از رویکردهای سازنده و مؤثر در اقتصاد توسعه.

کتابنامه

- 1- جوزوف نای قدرت نرم، راهبردی دفاعی، محمود عسگری، تهران، 1383
- 2- ادوار اذر چونگ این مون، امنیت ملی در جهان سوم پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، 1379
- 3- علی ربیعی، مطالعات امنیت ملی، دفتر سیاسی و بین المللی، 1383
- 4- سید جلال الدین دهقانی، طرح خاور میانه بزرگ و امنیت ملی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هفتم، پاییز 1383
- 1- جنت مکان شاد، حمید، عملیات روانی امریکا و نهم، دانشکده علوم و فنون فارابی، 1388، تهران
- 8- شیرازی محمد، جنگ روانی و تبلیغات مفاهیم و کاربرد ها، انتشارات نمایندگی ولی فقیه در سپاه، تهران 1376
- 9- گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی، تهدید نرم و راهبرد های مقابله، دانشگاه عالی دفاع ملی، 1388
- 10 - حسنی تاش حسین، طرح ریزی راهبرد های امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، 1385
- 11- افتخاری اصغر و نصری قدیر، روش ها و نظریه در امنیت پژوهی، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، سال 1383

